

3. Закон України «Про охорону культурної спадщини» // Правова охорона культурної спадщини: Зб. документів. – Х. : ХІК, 2006. – С. 130-132.

4. Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми збереження та використання об'єктів культурної спадщини на 2004-2010 рр.» від 20 квітня 2004 р. № 1692-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 32. – Ст. 390.

*Книш Валерій Іванович, кандидат архітектури, доцент,
доцент кафедри теорії архітектури?*

Київський національний університет будівництва і архітектури

АРХИТЕКТУРНО-РЕГУЛЯТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТУВАННЯМ БАГАТОКВАРТИРНОГО ЖИТЛА

Мабуть не варто сперечатися з тим, що основою проектування, є діючі у будь-якій країні світу нормативні вимоги. Тому кожен фахівець, який має відношення до містобудування або архітектурного проектування нових будівель або об'єктів реконструкції чи творення інфраструктури та впорядкування територій, та такого іншого у власній професійній діяльності керується визначеними законами, на кшталт Законів України «Про архітектурну діяльність», «Про основи містобудування», а також діючими в Україні ДБН, ДСТУ, тощо. Але не тільки проектанти повинні зважати на це, а й всі інші, хто задіяний на сучасному ринку творення і реалізації нерухомості у широкому розумінні даного поняття. Навіть ті, що так би мовити «замовляють музику». Тобто проектування і будівництво, сплачуючи за це шалені гроші. Саме замовники і інвестори, які фінансують творення майбутнього і, як може комусь здаватися могли б мати певні преференції щодо трактування тих чи інших нормативів. Принаймні, є багато з них, хто так вважає, особливо коли це у не значній мірі суперечить, на їх думку, деяким встановленим правилам чи регуляціям. Не кажучи вже про причетних до проектування чиновників, виробників будівельних матеріалів і інженерного обладнання та іншого оснащення, постачальників продукції, а також генпідрядників і різноманітних субпідрядних організацій та багатьох інших, що мають відношення до реалізації інвестиційно - замовничих намірів забудовника. Усі вони без виключення змушені керуватися законодавством, яке опосередковано управляє суб'єктами містобудування. Тобто є невидимим архітектурно-регулятивним менеджментом, який попри його «віртуальний» вплив є найбільш відчутним в процесах управління проектотворенням. Принаймні якщо мова йде про проектування БЖ, де будь-яке найменше порушення діючих норм і правил відносно легко виявляється навіть не фахівцями, не кажучи вже про тих, хто наглядає за будівництвом. І це є цілковито природно, бо, як не банально звучить, переважна більшість людей є дійсними чи потенційними споживачами житла, які на ньому розуміються. Тим більш городяни, які роками з надією на поліпшення умов помешкання, моніторять запропоноване ринком БЖ для

його придбання. Тобто підсвідомо навчаються відрізняти прийнятне для споживання від дещо неліквідного. Навіть коли воно завуальоване під маркою ексклюзиву або елітарності у запропонованому на продаж об'єкті. Сучасному споживачеві БЖ все складніше підсунути житло побудоване у невідповідності до нормативів, що гарантують певний рівень якості. Навіщо купувати щось недосконале, тим більше, якщо його вартість лише трохи менша за вартість пропозиції конкурента? Тобто житла, яке розташоване поруч але більш гармонізованого. І це не риторичне питання, а визначені ринком головні важелі, які все ж таки змушують суб'єктів містобудування рахуватися із діючим законодавством в архітектурній сфері. Важелів, що у певній мірі обмежують «апетити» тих, хто вкладає гроші з бажанням економити на всьому, де тільки це можливо. Але на жаль, які не завжди спрацьовують, бо глобальні порушення діючих ДБН, попри певну освіченість споживача БЖ, поки що залишаються не законним, але доволі ефективним засобом здобуття надприбутків. Маються на увазі ті, які у супереч здоровому глузду відмовлять дотриманню найбільш суттєвих нормативних регламентацій. На приклад надмірного збільшення щільності забудови за рахунок її суцільного вихолощування, або будівництва у природоохоронних зонах чи на недопустимому наближенні до їх ареалів. Заради відносно відчутного зниження вартості житла на тлі суттєвого зростання об'ємів продажу квартир, у першому випадку, та значного зростання вартості для покупця житла, що будується, умовно кажучи, «у раю», у другому.

Мабуть, не має сенсу далі досліджувати ще якісь інші зловживання вітчизняних забудовників та їх сподвижників – суб'єктів містобудування, на кшталт наведених, у намаганні оптимізувати власний бізнес або ще більш удосконалити чиновничу упередженість. Краще зосередимось на архітектурно-регулятивному менеджменті процесів регламентаційного упорядкування проектуванням для стримання будь яких зловживань у містобудуванні. Тобто на управлінні архітектурною діяльністю, а також нормативах, які мають найбільшу впливовість на проектотворення БЖ, або дієздатності сучасного вітчизняного законодавства в управлінні процесами реалізації інвестиційно-замовничих намірів у сфері його будівництва. Визначення тієї дієздатності, яка попри державно-законодавчий рівень управління, не завжди спрацьовує належним чином. Бо дехто, із суб'єктів містобудування, включаючи проєктантів, подекуди свідомо йдуть на порушення діючого законодавства, чим і знижують ефективність архітектурно-регулятивного менеджменту. Безперечно, це – порушення, що є не допустимим, але трапляється щось подібне також і з інших причин. Наприклад - певного недоупорядкування діючих нормативів які суперечать один одному, а також можливості вільного трактування тих чи інших положень із ДБН.

Для їх подолання на практиці, як правило, використовуються арбітри чи експерти. Або визнані фахівці, що мають певні надані їм повноваження, вирішують те, як розв'язати проблему на свій власний розсуд. Цілком природно, що подібне, у вітчизняних реаліях, є підставою для зловживання під

впливом, так званого, «людського фактору». Тієї впливовості, яка дещо руйнує жорсткість архітектурно-регулятивного менеджменту, який міг би міцно стримувати суб'єктів містобудування від зловживань. Надаючи можливість зацікавленим сторонам знаходити шпарини, тобто тріщини у моноліті упорядкованого проектотворення, крізь які заради певних переваг просочуються, затребувані архітектурно-містобудівні рішення, в обхід діючого законодавства. Ефективність архітектурно-регулятивного менеджменту процесів регламентаційного упорядкування проектування БЖ, можна оцінити по чотирьом основним критеріям. Саме тим, які управляють проектуванням у містобудівній, об'ємно-просторовій та інженерно-технічній сферах реалізації інвестиційно-замовничих намірів під проводом Закону України «Про архітектурну діяльність» [1]. Закону, зміст і спрямованість якого є першою складовою менеджменту, що регламентує: - організаційне впорядкування проектування; - професійно-кадрову атестацію і сертифікацію; - повноваження управління містобудуванням і архітектурою; - права і обов'язки суб'єктів проектотворення; - авторські права у сфері архітектури; - відповідальність за порушення законодавства про архітектурну діяльність.

Тобто все те, чим повинні керуватись або принаймні із чим рахуватись суб'єкти містобудування, які безпосередньо чи опосередковано причетні до архітектури. Або реалізації будь-яких соціальних, державних чи інвестиційно-замовничих планів у сфері містобудування, життєвпорядкування, модернізації та планування майбутнього, а також збереження і реновації успадкованого.

Прийнятий ще у 1995 році, закон майже два десятиліття діє в Україні, але досі не влаштовує законодавця. Про що свідчать як мінімум десятків внесених змін із 2004 до 2015 р.р. в яких багаторазово, «..., положення закону конкретизувались, наближувались до вимог життя, але в ньому з'являлось багато того, про що автори першої редакції й не здогадувались.» [2, с. 3].

В останній редакції внесення цілих розділів і окремих положень, які наведені у переліку вище, призвели до його певного упорядкування, після чого закон нарешті набув вагомого значення. І у першу чергу, як потенційно-спроможний інструмент управління архітектурною діяльністю, де передбачені права, обов'язки та відповідальність фізичних і юридичних осіб на сучасному ринку проектування в умовах загостреної конкуренції. Але чому лише як потенційно спроможний а не цілковито здатний упорядкувати діяльність у сфері архітектури? Мабуть за відсутністю дієздатного контролю за його виконанням, інерцією мислення і піддатливістю діючих архітекторів тиску забудовників, а також опору суб'єктів містобудування, яким він не до душі, бо дещо заважає поспіхати архітектурно-проектним менеджментом на власну користь. І це є природним бо для проектанта завжди має місце дилема, поміж бажанням як найкраще догодити замовнику, який начеб то не орієнтується в архітектурних премудростях, та необхідністю дотримуватись Закону України «Про архітектурну діяльність», що може цьому заважати.

Така вже специфіка професії, але все ж таки, що робити, коли інвестиційно-замовничі наміри дещо завищені чи ідуть у супереч з ДБН, при

тому, що проєктувальники лише є персонально найманими замовником особами чи проєктним бюро, що мусять «грати по його правилам»?

Дійсно, протиріччя, як мінімум, між тим або якимось оригінально прийнятим архітектурно-проєктним рішенням викрутитися із складної ситуації чи в загалі відмовитись від замовлення на проєктування. Принциповості у вітчизняних архітекторів, як і певного креативу при цьому, слід зазначити дещо замало. Тим більш в умовах високої конкуренції, що також не сприяє зростанню, так би мовити, «їх шляхетності». Більшість з них, у кращому разі, віддають перевагу компромісам у пошуку виходу із тупика, які варто кожного разу оцінювати крізь призму відповідності з новою ж до діючого законодавства. Щодо архітектурно-регулятивного управління подібне оцінювання необхідне заради запобігання репутаційних втрат виконавця, а також визначення ступеня правомірності тих чи інших його дій у відповідності з Законом «Про архітектурну діяльність». Особливо, коли йде мова про діяльність в архітектурній сфері у цілому, включаючи проєктування, будь яких архітектурних об'єктів. На відміну від трьох наступних складових архітектурно-регулятивного менеджменту, які з огляду на предмет даного дослідження, відносяться суто до проєктування БЖ.

Першою із них є аналітично виявлена група регламентацій із діючих нормативів, які формують містобудівні основи ефективного вживлення БЖ у забудову та створення повноцінної навколо об'єктної інфраструктури на рівні:

розпланованого розташування житлових одиниць; еколого - природоохоронних обмежень; раціонального земельного використання; нормативно - щільностного розселення; озеленення та благоустрою території; побутово-інфраструктурного упорядкування; соціально-громадського врівноваження. Тобто та, що управляє проєктуванням заради здобуття, як найкращого результату у формуванні комфортного, безпечного та зручного для співіснування громади середовища навколо і у середині житлової забудови у цілому, а також прибудинкових подвір'ях зокрема.

Друга та, що складає основу об'ємно-планувальної структури майбутніх об'єктів БЖ на рівні їх: евакуаційно-комунікаційної упорядкованості; інсоляційно - аераційної відповідності; об'ємно - параметричної санепідеміологічності; безперешкодної доступності для населення з обмеженою рухливістю; функціонально вбудовано-прибудованої прийнятності; архітектурно-конструктивної сталості; сейсмічно-статичної надійності; авто-паркувальної достатності. Залишаючи архітектору вибір засобів, творчу наснагу і креатив у мешкання, а також прийнятного зовнішнього архітектурно - художнього вигляду новоствореного БЖ.

Третя, яка формує належну експлуатаційно-технічну і еколого - технологічну якість БЖ на рівні його: інженерно-технічного облаштування; енергоефективності та енергозбереження; матеріало - екологічної відповідності; навколо-середовищної охорони; протипожежної захищеності; захисту від шуму, а також основи майбутнього будівництва, а саме; кошторисно-економічної визначеності; будівельно - організаційної розпланованості (ПОБ).

Безпосередньо, а також опосередковано впливаючи на прийняття та коригування попередньо прийнятих архітектурно-конструктивних рішень заради здобуття визначених нормативами певної споживчої якості та технічної досконалості житла, а також його безпечної, комфортної і захищеної та довготривалої експлуатації. На разі можна було б поставити крапку, якщо залишити поза увагою оціночні критерії у визначенні якості прийняття тих чи інших проектних рішень. Тим більш, що дане питання є прерогативою головних архітекторів проектів, який мають на меті, «ощасливити світ», задовольнити замовника, та ще й, при цьому, не підставитись. Тобто винайти найбільш обґрунтовані чи оптимальні проектні рішення, які максимально – можливо здатні задовольнити забудовника, громаду і чиновників та ще й не порушуючи діюче законодавство. Все інше, так би мовити, «від лукавого», бо поява у проекті навмисних чи навіть випадкових невідповідностей до діючих ДБН є неправомірностями що підлягають лише негативному оціненню та покаранню, у випадку неможливості їх усунення. А ось у позитиві має сенс, оцінювати дещо інше. На кшталт, креативну спроможність використовувати деякі проріхи та протиріччя у вітчизняному нормуванні на користь винайдення оптимальних проектних рішень. Саме тих, які здатні задовольнити переважну більшість городян непересічно створеним містобудівним простором у середовищі навколо - об'єктно - громадського співіснування, комфортом та безпекою внутрішньо-будинкового помешкання, а також доцільно-виваженим інженерно-технічним облаштуванням побудованого БЖ. Або ефективність винайдених компромісів там, де проектування зайшло у глухий кут або існує загроза щодо реалізації інвестиційно-замовничих намірів, і такого іншого. Тобто вправність проектувальника, під проводом архітектурно-регулятивного менеджменту, вирішувати поставлені перед ним задачі, в процесі регламентаційного упорядкування прийнятих архітектурно – містобудівних рішень. Яка, за умови самокритичного ставлення у поєднанні з природнім бажанням бути поміченим у колегіально-конкурентному середовищі та потенційно замовничому колі, є запорукою здобуття високого рейтингу створеної ними архітектури. У тому числі і по трьом вище розглянутим критеріям, або складовим що закладені в основу нормування сфери проектування БЖ. Тим більш після того, як відбудеться довгоочікуваний перегляд вітчизняних нормативів, включаючи ті, що нині управляють проектуванням БЖ. В контексті змінених цілей і принципів нормативно – регулятивного управління архітектурно – урбаністичною сферою. Про які 18.10.2017 р. йшлося у «Національній доповіді про стан справ і перспективи архітектурно-урбаністичної сфери» [3.с. 9], де основним вважається їх переорієнтація на: - людоцентричність; - децентралізацію; - зниження зарегульованості; - визначення ієрархічність рівней прийняття рішень, а також пріоритетність процедур, у взаємовідносинах суб'єктів містобудування і таке інше. Саме про те, що дозволить потенційну діє спроможність Закону України «Про архітектурну діяльність» перетворити на цілковито дієздатний механізм

регламентаційного менеджменту у проекто – творенні, як БЖ, зокрема так і архітектурно-урбаністичної сфери, в цілому.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про архітектурну діяльність» від 20 травня 2999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/687-14>.

2. Посібник навчального курсу до професійної атестації архітекторів. Загальний модуль/ видання третє. Автори упорядники: О.П.Чижевський, С.Г. Буравченко, Т.В.Криштоп – К., ТОВ ВПК «Експес-Поліграф», 2016.- 227с.]

3. Національна спілка архітекторів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nsau.org/стаття/917>.

*Шпаковська Віра Тимофіївна, кандидат архітектури, доцент,
Київський національний університет будівництва і архітектури*

ВУЛИЧНО-ШЛЯХОВА ІНФРАСТРУКТУРА ДЛЯ МАЛОМОБІЛЬНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

Повсякденне життя людей складається з постійного задоволення різних за характером потреб, що зв'язані з забезпеченням їх життєдіяльності. Але існує досить значна частина членів нашого суспільства – маломобільні групи населення, для якої ці звичайні дії стають майже неможливими. До категорії маломобільних груп населення відносяться люди, які відчувають труднощі при самостійному пересуванні, отриманні послуг, необхідної інформації, при орієнтації в просторі. До цієї групи населення відносяться інваліди, люди з тимчасовим порушенням здоров'я, люди літнього віку, які завдяки придбаним з віком захворюванням мають деякі труднощі з пересуванням, вагітні жінки, люди з дитячими колясками.

В Конвенції ООН про права інвалідів, яка була ратифікована Україною в 2009 році, в статті 9 передбачено забезпечення доступності людей з інвалідністю до всіх сфер життя держави. Згідно з офіційними даними, в Україні кількість інвалідів різних нозологій складає близько 2,8 мільйонів [1]. Тобто в забезпеченні безбар'єрного середовища в плані доступної інфраструктури є потреби у дуже значної частини населення. Згідно світовим статистичним даним, користувачами елементів безбар'єрного середовища є від чверті до третини населення. Майже кожна людина в різні періоди свого життя має потребу у використанні цих елементів.

Проблема забезпечення безперешкодного доступу маломобільних груп населення до об'єктів соціальної інфраструктури є актуальним завданням при проектуванні та будівництві соціальних об'єктів. . В усіх європейських країнах іде активна праця по створенню безпечного, доступного, інформаційного, комфортного середовища, в тому числі вулично-шляхового простору для маломобільних груп населення. Для людей з обмеженими фізичними можливостями місто розірване на зони, між якими пролягають перепони